

8. Янборисова Э. Р. Применение антикризисной PR-технологии в условиях социально-экономических трудностей // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки. Социология, Пенза, 2009. № 2 (10). С. 68-76.

Kalinichenko B. *Features of counterpropaganda in a hybrid warfare*

This article deals with the notion «counterpropaganda», determines the essential features and functions of this phenomenon. Author describes methods of offensive and defensive counterpropaganda. Also specific features of counterpropaganda in a hybrid war are singled out.

Keywords: hybrid warfare, counterpropaganda, offensive counterpropaganda, defensive counterpropaganda.

УДК 329.73-027.511

Радченко Л. М.

АЛЬТЕРГЛОБАЛІЗМ ТА АНТИГЛОБАЛІЗМ: СУТНІСТЬ І ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті визначено суть процесу глобалізації, причини його виникнення, охарактеризовано, які позитивні і негативні наслідки він має. Проаналізовано сутність понять «альтерглобалізм» та «антиглобалізм», їх основні характеристики й особливості, а також розкрито вплив цих ідеологічних течій на розвиток процесів глобалізації.

Ключові слова: глобалізація, глобалізм, альтерглобалізм, антиглобалізм.

Сучасний світ характеризується бурхливими глобалізаційними процесами, що торкаються всіх сфер життя суспільства. Сутність глобалізації відображає поширення взаємозв'язків між різними країнами світу, інтеграцію на економічному, політичному, культурному, соціальному, екологічному, технологічному та інших рівнях, що обумовлює їх взаємозалежність, а також створення єдиного глобалізованого простору. Процес глобалізації є всепланетарним та досить суперечливим, що має різні форми прояву та є незворотним.

На думку А. Розлуцької, поняття «глобалізація» включає в себе різноманітні події та тенденції: еволюцію світових ідеологій, інтенсивне прагнення встановити єдиний глобальний світовий порядок; поширення взаємозв'язків і взаємозалежності між різними країнами; збільшення кількості і можливостей впливу міжнародних організацій, послаблення суверенітету національних держав; виникнення і удосконалення діяльності та співпраці транснаціональних корпорацій, розширення і усунення кордонів для міжнародної торгівлі; інтенсивні масові міграції трудових та інтелектуальних ресурсів і формування мультикультурних співтовариств; створення всепланетарних засобів масової комунікації та експансія західної культури в усі регіони світу тощо [6, с. 195]. Таким чином, глобалізаційний процес зачіпає і поширює свій вплив на всі сфери життя суспільства, пов'язуючи світ, створюючи різні міжнародні спільноти та розширюючи міжнародні зв'язки.

Дослідження проблеми глобалізаційних процесів в сучасному світі та їх сутності можна зустріти у роботах західних науковців Р. Андерхіла, У. Бека, Л. Вейса, М. Портера, Р. Робертсона, Дж. Стігліца, Ф. Фукуями, Ф. Шміттєра та ін. Серед українських дослідників вивченням поняття «глобалізація» займалися Д. Білокопитов, В. Бунік, Р. Войтович, Л. Давидюк, О. Добродум, І. Касабова, О. Карчевська, Ю. Кирилов, С. Кухтик, Н. Навроцька, А. Розлуцька, Т. Стойко, І.Тимків, Ю. Ткачук та ін. Проте питання сутності альтерглобалізму та антиглобалізму як напрямів, що не підтримують поширення глобалізаційних процесів у сучасному світі є недостатньо розробленим в українській політичній науці.

У політичній науці прийнято виділяти наступні причини появи та розповсюдження процесів глобалізації:

– інтернаціоналізація, яка спричиняє поширення міжнародного співробітництва і приводить до їх взаємозалежності;

– науково-технічний прогрес, що спричиняє виникнення новітніх інформаційних технологій, які суттєво змінюють систему відносин соціально-економічного характеру, а також переносять на якісно новий технічний рівень організаційно-економічні, транспортні та інформаційні відносини;

– розгортання різних глобальних проблем, вирішення яких потребує об'єднання зусиль багатьох держав чи світових спільнот, оскільки вони торкаються всього людства і розвитку самої цивілізації.

Як зазначає О.Карчевська, глобалізація є не лінійним, а хвильовим процесом [3, с. 139]. Даний процес розвивається та поширюється не рівномірно, а має асиметричний характер, тобто не однаково в різних регіонах і країнах. Відповідно, глобалізація є непередбачуваним процесом, що має суперечливий характер та приводить до непередбачуваних і діаметрально протилежних наслідків. Крім того, глобалізаційний процес є складним політичним, соціально-економічним феноменом, який сприяє появі неузгодженостей між різними верствами населення або регіонами.

Процес глобалізації має позитивні та негативні наслідки. Так, М. Дмитренко у своїй роботі «Політична система України: розвиток в умовах глобалізації та інформаційної революції» виділяє наступні переваги глобалізації:

– в глобалізаційному процесі відбувається ефективний перерозподіл засобів і ресурсів, який має змогу підвищити середній рівень життя населення та розширити їх життєві перспективи;

– економія на масштабах виробництва, яка сприяє зменшенню витрат і зниження цін, що стимулює економічне зростання;

– ведення вільної торгівлі на основі взаємної вигоди, користь від якої мають всі;

– сприяє розвитку конкуренції, що викликає удосконалення новітніх технологій та їх поширення у світі. Це тягне за собою підвищення залучення прямих інвестицій, які суттєво прискорюють темпи розвитку торгівлі на світовому ринку, що є визначальним чинником в трансферті промислових технологій та появі транснаціональних корпорацій з їх впливом на національні економіки;

– позитивним у глобалізації є залучення передового науково-технічного, технологічного і кваліфікаційного рівнів провідних технологій у відповідних галузях різних країн світу. Таке втілення нових ідей та рішень відбувається в короткі терміни і з відносно меншими витратами;

– виникнення і поширення міжнародної конкуренції на світових ринках, що сприяє становленню нових конкурентних сфер, які є жорсткішими та окремо взята країна чи корпорація не мають достатніх сил протистояти їм;

– підвищення продуктивності праці в результаті раціоналізації виробництва на глобальному рівні, запровадження новітніх технологій, виникнення конкурентного тиску на користь безперервного залучення інновацій у світовому масштабі;

– надається змога державам мобілізувати значні фінансові ресурси, оскільки інвестори здатні використовувати ширший фінансовий інструментарій на більшій кількості ринків;

– утворення основних механізмів вирішення глобальних проблем людства (екологічних, економічних, політичних, соціальних, культурних тощо), що потребує об'єднання зусиль світової спільноти, консолідацією ресурсів, координацією дій в різних галузях [2, с. 17].

У дисертаційному дослідженні Ю. Ткачук виокремлює наступні негативних наслідків глобалізаційних процесів:

– відбувається нерівномірний перерозподіл глобалізаційних переваг. Розвинені країни мають більше переваг та зміцнюють свої позиції, ніж ті країни, що розвиваються.

Крім того, поширення глобалізаційних процесів в рамках сучасного міжнародного поділу праці слугує загрозою пригальмувати розвиток у менш розвинених країнах, так званих, «країнах третього світу», які стають не активними учасниками глобалізації, а лише її суб'єктами. Ефективність впливу процесу глобалізації на економічну ситуацію кожної країни залежить від її місця перебування у світовій економіці. Таким чином, більшість переваг мають саме економічно розвинені країни;

- через нерівномірний розподіл переваг у процесі глобалізації з'являється імовірність появи конфліктів на регіональному, національному та інтернаціональному рівнях. Через це виникає ситуація, коли економічно розвинені країни отримують багато переваг, а не розвинені – відстають від них ще більше;

- інтеграція національних економік у світову систему загострює питання нерівності, а не згладжує чи вирішує їх;

- відбувається поглиблення неоднорідності, виникнення нової моделі світу;

- може відбутися скасування традиційних зв'язків усередині держави, деградація неконкурентоздатних виробництв, поглиблення соціальних-економічних проблем, насадження чужих для певного суспільства ідеалів, ціннісних орієнтацій, моделей поведінки;

- може відбутися деіндустріалізація національних економік;

- можлива дестабілізація фінансової сфери, потенційна регіональна або глобальна нестабільність обумовлена взаємозалежністю національних економік на світовому рівні. Певні існуючі економічні кризи або нестабільна економіка в одній з країн може мати регіональні або й глобальні наслідки [7, с. 8-9].

Так як глобалізаційний процес, крім позитивних, має ще й негативні наслідки, то виникли ідеологічні соціально-політичні рухи, які критично ставляться до даного процесу. Доктринальною основою таких рухів є визнання глобалізації всеохоплюючим процесом та боротьба з її наслідками. Такими рухами є альтерглобалізм й антиглобалізм.

У 1990-х рр. з'явилися нові ідеології, що опонують глобалізму – різноманітні концепції альтерглобалізму та антиглобалізму. Альтерглобалізм виник як реакція на негативні наслідки глобалізаційних процесів, основна увага яких була зосереджена на неоднозначних аспектах сучасного світового розвитку. Так А. Шуліка альтерглобалізм визначає як сукупність ідейних течій, що виступають не проти глобалізації, а за альтернативну глобалізацію, яка базуватиметься на демократичних і справедливих засадах розвитку світу та суспільства [5, с. 448-449].

Альтерглобалізм (контрглобалізм) є ідеологією демократичної глобалізації, виражаючи інтереси широких кіл громадськості, і, погоджуючись із неминучістю глобалізації, коли пропонується знайти альтернативні шляхи розвитку супроти єдиного світогляду. Загалом, альтерглобалісти підтримують деякі форми глобалізації, особливо ті, що стосуються екологічних і гуманістичних питань. Вони підтримують ідею створення глобального громадянського суспільства. Протест альтерглобалістів спрямований проти корпорацій і держав (але не народів), оскільки вони пов'язані між собою. Теорія альтерглобалізму передбачає не заперечення процесу глобалізації, а намагається запропонувати альтернативний варіант цього процесу.

Щодо політичної сфери, то представники даного руху прихильні до ідеї становлення демократії участі, яка характеризується активною участю пересічних громадян у процесах прийняття політичних рішень, а також ефективною взаємодією політичної влади та громадян.

Альтерглобалізм має певні характерні особливості:

- зміна у перерозподілі ресурсів, що сприяє формуванню розриву між рівнями доходу і споживання у країнах;

- збереження національної та культурної ідентичності окремих країн та запобігання поширенню масової культури;

- створення сприятливих умов для становлення розвиненої національної економіки;
- протест проти розподілу світу на країни «золотого мільярда» і «третього світу»;
- неієрархічні принципи взаємодії між країнами світу;
- заперечення ідеологічної монополії, свобода дискусії, підкреслена антиортодоксальність;
- орієнтація на позапарламентські методи боротьби, підтримка альтернативних державних структур суспільства (соціальні форуми, автономні культурні центри, мережі взаємодопомоги, земляцтва тощо);
- увагу зосереджено на становленні «іншої культури», нових гуманістичних, неконкурентних взаємовідносин між людьми, індивідів з групою, людей з природою. Екологічні, феміністські, антифашистські тощо ініціативи охоплюють значну частину руху альтерглобалістів та визначають його етику й напрями діяльності.

Ідеологія альтерглобалізму має яскраво виражений антифундаменталістський характер, хоча у принципі й допускає участь у своїх рядах представників політичного, релігійного або гендерного фундаменталізму. Альтерглобалістський рух віддає перевагу неформальним формам політичних акцій. Їх форуми проходять у формі випадкової, щасливої зустрічі, свята, що розхитує існуючі соціальні і політичні устрої. На таких зустрічах створюють щось на зразок армії та поліції, які запобігають провокаціям або, навпаки, намагаються зірвати проведення офіційних міжнародних самітів. Такі форуми або інші заходи альтерглобалістів є масовими і проводяться досить часто.

На відміну від альтерглобалізму, антиглобалізм є суспільно-політичним рухом, сукупністю ідеологічних течій, спрямованих проти певних аспектів глобалізації в її сучасній формі. На думку А. Каллінікоса, антиглобалізм є рухом міжнародним та може ефективно мобілізувати людей п'яти континентів, долаючи кордони, для вирішення глобальних проблем [5, с. 449].

Особливість антиглобалізму полягає у тому, що він охоплює широкий спектр ідеологічних напрямів, світоглядних постулатів, етичних норм і релігійних догм. Представники даного руху пропонують власні способи вирішення певних протиріч, які виникають в процесі глобалізації, шукають нові форми соціальної самоорганізації та взаємодії різноманітних громадських об'єднань і соціальних груп. Антиглобалістські рухи позиціонують себе як неформальні об'єднання, що готові до мобілізації та проведення спільних дій. До них приєднуються захисники тварин, анархісти, пацифісти, профспілкові організації, безробітні, представники молодіжних, студентських, антивоєнних рухів тощо.

Альтерглобалізм та антиглобалізм як ідеологічні рух є відносно новими течіями, які охоплюють велику кількість соціальних рухів, суспільно-політичних та економічних поглядів. У них відсутні керівні структури. З метою формування спільних позицій проводяться загальнопланетарні та регіональні форуми, створюються мережеві організації, що прагнуть запропонувати різні форми подолання негативних наслідків глобалізації – від концепцій формування нових форм бездержавного глобального світу (Дж. Холлоуей, А. Каллінікос) до теорій створення системи захисту національних держав, місцевого сільського господарства, прав корінних народів (В. Шіва, Ж. Бове та ін.).

Отже, глобалізація стала однією із домінуючих тенденцій сучасного світового розвитку, наслідки якої є досить суперечливими і неоднозначними. Процес глобалізації сприяє стиранню меж між культурами, народами та державами, що нерідко відбувається примусово, без урахування вірогідних руйнівних наслідків, думок і настроїв тих, кого «глобалізують». Це спричинило появу антиглобалістського та альтерглобалістського рухів, що мають на меті власний варіант процесу глобалізації, а також ведуть боротьбу проти подальшої глобалізації західноєвропейського типу.

Використана література:

1. Вакулич В. М. Глобалізм плюс американізація всієї планети // Нова парадигма: Журнал наукових праць / Гол. ред. В.П. Бех. Вип.61. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. с. 179-187.
2. Дмитренко М. А. Політична система України: розвиток в умовах глобалізації та інформаційної революції // Національний пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Ін-т оператив. діяльн. та держ. Безпеки. Київ: Знання України, 2008. 544 с.
3. Карчевська О. В. Теоретико-концептуальні засади процесу глобалізації // Політика і духовність в умовах глобальних викликів. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 22. [Відп. ред. О. В. Бабкіна]. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. Спецвипуск. с. 137-143.
4. Клименко О. А. Глобалізація міжнародного середовища і неурядових організацій: характер взаємовпливів і адекватності // Політологічний вісник. Зб-к наук. праць. Київ: «ІНТАС», 2008. Вип. 33. с. 188-200.
5. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть : методологічний та доктринальний підходи : підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н.М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін.]. Львів: «Новий Світ – 2000», 2017. Т. 2. 535 с.
6. Розлуцька А. Глобалізація та ризики втрати національної ідентичності // Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. Збірник наукових праць НПУ імені М.П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. Вип. 4. С. 104-110.
7. Ткачук Ю. Глобалізація в сфері економіки: інститути і механізми наддержавного впливу/ Автореф. дис. канд. пол. наук / спеціальність 23.00.02 – політичні інститути і процеси. Одеса: Одеська національна юридична академія, 2004. 17 с.

Radchenko L. *The essence of alterglobalism and antiglobalism and their influence on the development of globalization*

The article defines the essence of the process of globalization, the causes of its occurrence, describes the positive and negative consequences it has. The essence of the concepts of «alterglobalism» and «antiglobalism», their main characteristics and peculiarities are analyzed, and the influence of these ideological currents on the development of processes of globalization is revealed.

Keywords: globalization, globalization, alterglobalism, antiglobalism.